

Петър Берон

ПРИЛЕПИ

Национален природонаучен музей

София, 2025

Част от илюстрациите в книгата са взети от „Летучие мыши“ (Кузякин 1950) и от „Жизнь животных“ (1971).

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Петър Берон, автор, 2025

ISBN 978-619-01-1669-1

Петър Берон

ПРИЛЕПИ

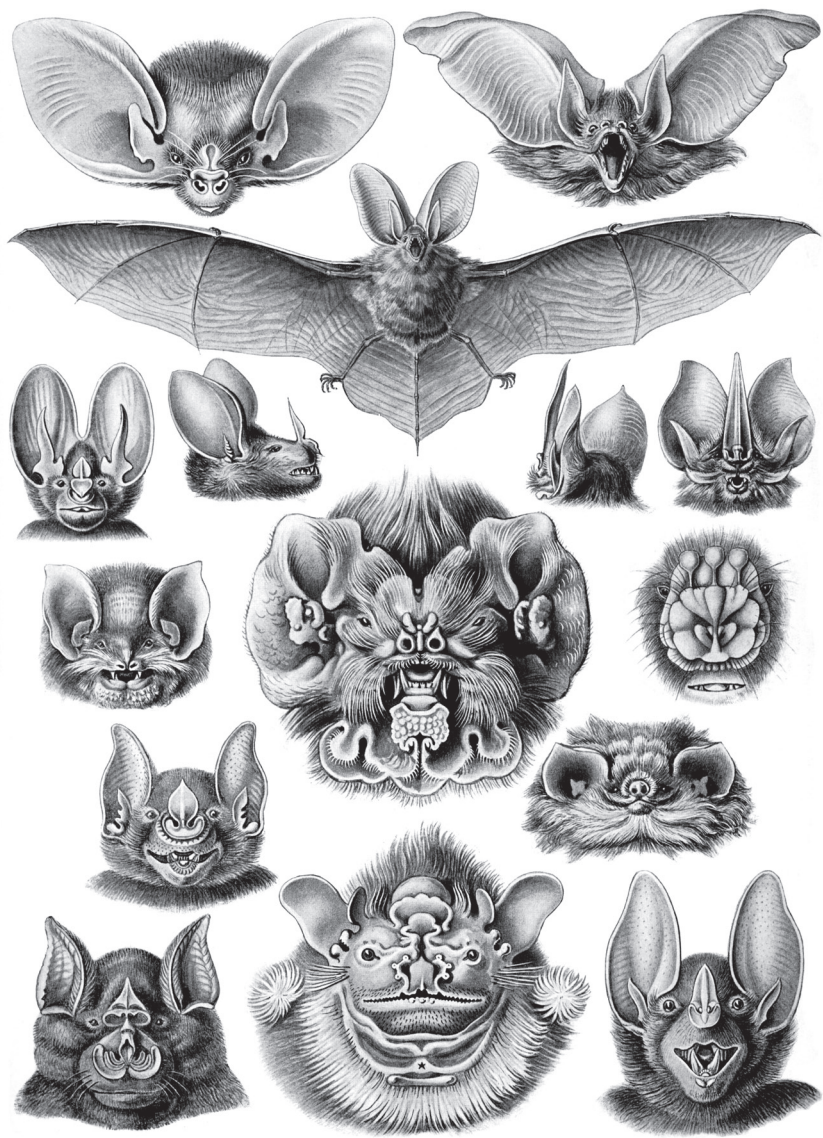
БЪЛГАРСКА
ФЕДЕРАЦИЯ ПО
СПЕЛЕОЛОГИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	9
Мястото на прилепите в системата на бозайниците.	
Класификации	12
Как са възникнали?	14
Система на разред Прилепи (Chiroptera)	16
Имената на прилепите и поверията за тях	30
Устройство на прилепите	33
Как се изследват прилепите?	44
Определяне на прилепите	46
Прилепите – особени бозайници	53
Активен полет	53
Прелети, миграции и завръщане у дома	54
Изучаване на прелетите на прилепи в България	57
Ултразвукова ориентация	58
Дълголетие	60
Размножаване	61
Зимен сън и преохлаждане	61
Многохилядни колонии	62
Къде живеят?	66
Прилепите и пещерите	66
Прилепите и горите	73
Прилепите и човешките постройки	74

Какво ядат?	76
Насекомоядни прилепи	76
Плодоядни прилепи	77
Прилепи хищници	77
Прилепи рибари	78
Кръвосмучещи прилепи	78
Екологично и стопанско значение на прилепите	80
Прилепите по света	82
В Европа	82
В Палеарктична Азия	82
В Индомалайска Азия	83
В Северна Америка (Неарктика)	84
Неотропичните прилепи	84
Прилепите на Северна Африка	85
Афротропичните прилепи	85
Прилепите на Мадагаскар и островите край Африка	86
Прилепите на Австралия, Нова Зеландия и други острови	87
Най-северните	89
Най-южните	89
Най-високопланинските (доколко високо живеят?)	90
Най-едрите	93
Най-дребните	94
Прилепите в България	95
История на изследванията	95
Видове прилепи в България	98
Прилепи: болести и паразити	107
Ендопаразити по прилепите	109
Ектопаразити по прилепите	110
Акари.....	110
Бълхи	112
Дървеници	113
Мухи	113

Европейските прилепи и техните ектопаразити	114
Синдромът на Белия нос	136
Заплахи за прилепите	138
Увеличаването на човешкото население, главно в тропиците	138
Унищожаване на горите	138
Индустриално и минно дело, затваряне на пещери и мини, трафик	139
Използването на прилепите за храна	140
Туристи и пещерняци	140
Съзнателно унищожаване на прилепи	141
Хищници	142
Защита на прилепите	144
Литература	146

Прилепите (от книгата на Ernst Haeckel
„Художествени форми в природата“, 1904)

ПРЕДГОВОР

На 20 март 1955 г. в една въглищна галерия при село Батулия с Владо Бешков видяхме няколко прилепа подковоноси – кротко спящи, увиснали по тавана на галерията. Заинтересувахме се от тези симпатични и преинтересни животни. Междувременно тръгнахме да търсим пещери и често попадахме на прилепи и техните колонии. Четяхме книгата на Кузякин „Летучие мыши“ (1950); нямаше други книги, нямаше интернет, пещерни клубове, почти нищо нямаше – освен нашия ентузиазъм. Опитяхме се и да опръстеняваме прилепи с алуминиеви пръстени самоделки. На следващата, 1956 г., посетих в Природонаучния музей знаменития зоолог акад. Иван Буреш и му дадох номерата на два от пръстените. Той се засмя снизходително: „Добре сте започнали, но трябва хиляди да се опръстенят, за да се намерят няколко отново!“ Запознахме се и с трудовете на самия Буреш за прилепите в България, техните далечни прелети и опръстеняването им. Постъбрахме данни и през 1958 г. в сп. „Природа“ публикувах първия си научен труд – „По опръстеняването на прилепите в България“. Получихме и първите данни за отново намерени опръстенени прилепи, а през 1962 г. акад. Буреш ме покани за съавтор на една статия за нови далечни прилепи от Украйна в България.

Вече имаше доста пещерни клубове и на емблемите им, както и на знака на новосъздадения Комитет за пещерен туризъм, бяха изобразени прилепи – според фантазията на художниците.

Когато завърших университета през 1963 г., дипломната ми работа беше за прилепите. През същата година в Полша излезе и статията ми с общ преглед на резултатите от опръстеняването на прилепи в България. Междувременно през 1959 г. доайенът на

чешките прилеполози Владимир Ханак публикува – заедно с нашия ентомолог Михаил Йосифов – статия със съвременен преглед на вече изменените имена на някои прилепи и много нови данни. Тези статии, публикувани на конгресни езици, представиха пред много хора прилеповото богатство на България. Предишните публикации (на В. Ковачев, Ив. Буреш и др. автори) бяха на български език и бяха труднодостъпни за чужденците.

След 1964 г. се захванах с изучаването на акарите – паразити по прилепи и други животни, Бешков потъна в дебрите на херпетологията, а прилепите оставихме на армията от по-млади изследователи.

И те се появиха с огромен ентузиазъм, бързо навлязоха в прилепарството, в изучаването на разпространението на прилепите, с годишната динамика на техните колонии, с тяхната биология, много направиха и за защитата им. Ние дотогава се занимавахме главно с пещерните прилепи – няхмахме мрежи и други възможности за проследяване на прилепното многообразие у нас. Непознати бяха и сегашните апаратчета – детектори, с които се регистрират звуците на прилепите.

Всичко това се промени. През 1970 г. в България дойдоха млади чехословашки прилепари, по-късно специалисти със световна репутация – Иван Хорачек, Иржи Гайслер и други. Помогнахме им с каквото можем и те за кратко време с мрежи обогатиха списъка на българските прилепи. В музея и Института по зоология се оформи цяла армия от млади прилепари, които достойно се вписаха и в международните прилепарски организации.

Вече знаем, че в България се срещат почти всички европейски прилепи (33 вида от 37 в Европа или дори 35 без островите). Може да се намери и още някой дългоух прилеп или молекулярчиците да разцепят още някой стар вид. Знае се в общи линии и разпространението на нашите прилепи, кои са „прилепните пещери“, излязоха и много европейски и български документи в защита на прилепите. Появиха се и специализирани работи върху паразитните мухи, бълхите, акарите, ендопаразитите, върху кариотипите на прилепите, а през последно време и върху гъбата причинител на Синдрома на белия нос.

Наши колежки защитиха забележителни дисертации върху прилепите, които после развиха в многобройни публикации: Румяна Пандурска през 1994 г., Теодора Иванова през 2003 г. Васил Попов допринесе много със задълбочени изследвания на българските прилепи и техните палеонтологични находки.

Глава на цепконос прилеп (*Nycteris*)